

UNIVERSITAS VILLE FIGE

UN «RAL DE CINC» INÈDIT A NOM DEL REI FELIP,
DEL FONS DEL GABINET NUMISMATIC DE CATALUNYA

PERE VEGUÉ I JOSEP PELLICER

En repassar el fons que conserva el Gabinet, de les monedes batudes a Catalunya amb motiu de la *Guerra de Separació* (1640-1652), per tal de preparar la mostra que serà exposada al públic amb els exemplars més significatius d'aquestes emissions, ha estat feta una troballa sorprenent que considerem de gran interès numismàtic.

Es tracta, com diem a l'encapçalament, d'un «ral de cinc» (mitja lliura catalana), encunyat aparentment a Figueres a nom de PHILLIPPVS IIII. Afegirem ara, per fixar la situació, que Botet i Sisó¹ dona tan sols notícia d'una peça de cinc rals, de Figueres, i Pellicer² en descriu quatre variants més, totes cinc, sens dubte, amb la llegenda PRINCIPATS a l'anvers.

DESCRIPCIÓ I LECTURA DE LA MONEDA

L'exemplar, inventariat G.N.de C. núm. 11.176 (procedent de la Col·lecció Bosch i Alsina), presenta un aspecte poligonal força regular, amb una mida màxima de 31 mm i una mínima de 28 mm; l'aspecte del metall és bo, i el pes és de 12,323 grams; els eixos són gairebé coincidents.

1. BOTET I SISÓ, pàg. 145 i ss.

2. PELLICER I BRU, pàg. 72 i 73, i làm. V, núms. 102 a 105.

ANVERS

Descripció: En el camp, ampli escut coronat amb les armes reials de Catalunya-Aragó, entre les marques de valor V — R; la corona, oberta, ocupa la part superior de l'orla i trenca la gràfila de punt que separa el camp del seu contorn.

Lectura: La llegenda, molt incompleta per deficiència en el seu gravat, no pas per desgast, permet tan sols de veure algunes lletres al final del primer nom i els primers signes d'allò que hauria d'anar en segon lloc. Poden distingir-se clarament les lletres finals VS i, abans de la V, el peu, recte, d'una altra lletra que tant podria ésser una T com una P. Vénen immediatament dos punts de separació i tot seguit un pal (I) molt clar i complet, un altre pal (I) clarament visible a la seva part inferior i encara un tercer pal (I) que s'insinua. Tota la resta de la llegenda s'ha perdut.

REVERS

Descripció: Gran creu patent d'àpexs bifurcats amb un punt a l'extrem, que excedeix del camp i trenca la llegenda i la gràfila de punts que separa l'orla del camp. En els quatre angles, tres punts o besants al 1r. i 4t. i anella al 2n. i 3r.

Lectura: La llegenda, dividida en quatre sectors pels extrems de la creu, té perduda la primera part; de la segona són visibles les lletres ..LLE; de la tercera, totalment visible, les lletres FIGE; la quarta també perduda. En aquest sector, però, i en la línia de la bisectriu de l'angle, hom pot endevinar la part inferior d'una lletra V, seguida de la part baixa de dues II (?), gairebé esborrades.

ANALISI DE LA MONEDA

L'estudi de l'anvers ens assenyala ja la possibilitat de poder situar aquesta peça de cinc rals a la zona d'influència de la Vegueria de Girona, influència significada d'una banda per la manca de la creu de santa Eulàlia sota les armes de Catalunya, i de l'altra per la possible interpretació de la llegenda.

Aquesta llegenda (allò que en resta visible) és: ...VS..I... i la seva interpretació, tenint com a segurs els pals del numeral, tan sols pot ésser:

PHILIP PVS..II II..DG

i en cap dels casos PRINCIPATVS CATALONIAE.

Si fixem l'atenció en la forma de l'escut heràldic, ample i lleugerament apuntat, podrem observar la seva similitud amb el que apareix a les monedes de Girona (vegeu Pellicer, *op. cit.*, lām. V, núm. 112-114).

Pel que fa al revers, la creu patent d'àpexs bifurcats amb punt final, és també semblant a les mateixes peces de Girona a què acabem de referir-nos. La disposició de la llegenda és la normal en les monedes d'aquest tipus de Figueres, amb pèrdua de la primera secció i de la primera lletra de la segona; la tercera és la més clarament marcada i completa; hi falta del tot la

quarta, que hauria de correspondre a la data. En aquest espai, com hem indicat abans, es veuen restes de lletres d'interpretació no pas fàcil.

La disposició general de la llegenda, és com segueix:

.... — .LLE — FIGE —

La possible interpretació de les lletres que hom pot endevinar més que no pas veure al quart segment de la llegenda, podria ésser una V seguida (per la part inferior de dos pals o barres verticals) d'una N, formant el grup VN, que trobem tant a GERVNDA com a BISVLDVNE. La seva possible relació amb la llegenda normal de Figueres (VNI — VILLE — FIGE — data) no sembla probable, tenint en compte la posició en què apareixen les lletres a la part dreta del sector de la llegenda.

CONCLUSIONS

De tot això que fins ara hem dit, hom pot deduir que:

1. La moneda que acabem de presentar, és la primera coneguda d'aquest valor (cinc rals) encunyada a Figueres a nom del rei Felip III (IV de Castella).
2. Totes les monedes anteriorment conegudes, portaven a l'anvers la llegenda PRINCIPATVS.
3. Les característiques que hem analitzat en aquest exemplar, tant a l'anvers com al revers, relacionen aquesta moneda amb les emissions de Girona.
4. Podria tractar-se d'una rectificació de llegenda, que ens donaria una moneda de cinc rals, de Figueres, sobre un exemplar de Girona.
5. En aquest cas, podria tractar-se d'establir, aprofitant la presència real d'una moneda gironina, un prototipus d'allò que pogué ésser la moneda pròpia de Figueres, quan s'iniciaren les seves emissions. Són coneguts altres exemples semblants.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA

- JOSEPH SALAT. Tratado de las monedas labradas en el Principado de Cataluña, Barcelona 1818.
- MANUEL VIDAL QUADRAS y RAMON. Catálogo de la Colección de Monedas y Medallas de... Barcelona 1892.
- JOAQUIM BOTET i SISÓ. Les Monedes Catalanes. Vol. III. Barcelona 1911.
- JAIME LLUIS y NAVAS BRUSI. Las piezas de «cinco reales» y las acuñaciones en Cataluña durante la guerra de los segadores. Numisma, año VI. núm. 23, nov.-dic. 1956, p. 127-146.
- JOSÉ PELLICER BRU. Los reales de a Cinco. Medios duros acuñados en Cataluña durante la Guerra de Separación. (1640-1659). Barcelona 1965.